

IN JONAM

EXERCITATIO ACADÉMICA

QUAM AUSPICE, ET DUCE S. THOMÆ AQUINATE

PUBLICÆ EXHIBET

F. EMMANUEL DE PAULO

In Neapolitano Ord. Prædic. ejusdem S. Thomæ Collegio
Græcarum, & Hebraicarum litterarum Auditor

F. PETRO MASDEA

ASSIDENTE

NEAPOLI MDCCLXXV.

TYPIS RAPHAELIS LANCIANI

AUCTORITATE PUBLICA.

הוֹשֵׁעַ יב
 ודברתי על חנביאים ואנכי חזן
 והרביתי וביד הנביאים אדמה :

Osee XII.

Et locutus sum cum Prophetis , Ū ego visionem multiplicavi , Ū in manu Prophetarum proposui similitudines .

LXX.

Καὶ λαλήσω πρὸς προφήτας , καὶ ἐγὼ ὁράσεις ἐπληθύνω ,
 καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὁμοιώσω . ΩΣΗΕ ΙΒ.

MATΘ ΙΒ.

Γενεὰ πονηρά , καὶ μοιχαλὴς σημεῖον ἐπιζητεῖ καὶ σημεῖον οὐ
 δοθῆται αὐτῇ , εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωάν . τῷ προφῆτῃ .
 Ὡς περ γὰρ ἦν Ἰωάνης ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς κήτης τρεῖς ἡμέρας ,
 καὶ τρεῖς νύκτας , ὥτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ
 τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας , καὶ τρεῖς νύκτας .

Mat. XII. 39. 40.

Generatio prava , Ū adultera signum quærit , Ū signum non dabitur ei , nisi signum Jonæ Prophetæ .
Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus ,
Ū tribus noctibus , sic erit Filius hominis in corde
Terræ tribus diebus , Ū tribus noctibus .

PRÆFATIO.

*Irum pariter, atque indignum, VIRI
CLARISSIMI, videri debet, hominem
hujus Universitatis nobilissimam partem,
qui sua præclara ingenii, & cogitandi vi,
quammaxime ad Dei similitudinem ac-
cedit, in tam multos, tamque fædos
elapsis retro seculis errores incidisse,
ut neque religio ulla veri Dei, neque humanitatis ra-
tio ab eo teneri visa sit. Nam si oculos ad veterum
monumentorum scriptores tantisper admoverimus, tot
ejus rei deprebendemus argumenta, quot vetustatis
nobis monumenta supersunt; in quæis nimirum cerne-
mus, homines aliquando in tantam venisse ignorationem
sui, atque in eam deductos esse mentis cæcitatem,
ut relicto Parente, & Constitutore omnium Deo, pro
Numinibus coluerint, non illustria modo Cæli sidera,
aliasque nobiliores Mundi partes, Verum etiam sordi-
dissima animalia, stirpesque vilissimas: non homines
solum virtute præditos, quive aliquibus commodis
inventis humanum genus juverint, sed & eos, qui
nefandis sceleribus inquinati, Orbem cædibus sordibus-
que repleverint: præterea eosilem tam barbaros, tam-
que immanes fuisse reperiemus, ut impuris Numinibus
nonmodo bruta animantia, mancipia, liberos homines,
bositesque mactaverint; sed, quod horribilius est,
teneras quoque atque innocentes animas (quæ ma-
ximo*

xime est, etas parentibus dulciq; sine ullo respectu
 paternæ pietatis immolarint, immanitatemque omnium
 bestiarum, quæ tamen sætus suos amant, ferita-
 te superarint. Quod eo magis sætum atque in-
 fandum videtur, quod in tam nefarios, & putidos
 errores non modo imperiti, ac de trivio homines impe-
 gunt; verum etiam, cæciores gentes, & ii, qui omnium
 sapientissimi habebantur. Quamvis enim nonnulli isto-
 rum præclara de moribus, ac ratione vivendi præ-
 cepta tradiderint; ii tamen, præterquam quod pauci
 admodum fuerint, nec multitudinem ab inveteratis erro-
 ribus avertere valuerunt; neque ab erroribus ipsi crassis-
 simis immunes existerunt. Ex hoc etiam tam sædo,
 tamque lato patenti humani generis vulnere, cum hu-
 jus temporis falsi nominis Sapientes saltem conjectura as-
 sequi debuissent, ut rei veritas habet, collapsam olim
 maculatamque fuisse universum hominum propaginem, at-
 que adeo aliquam esse perversam Potestatem, cui unicuique
 ac perpetuum sit opus, offundere tenebras, & hominum
 cæcæ, mentes; ne lucem videant, & indeque demum
 homines divina revelatione, ope, atque favore maximo
 indiguisse; hi nihilominus humanam rationem effusis
 laudibus in Cælum tollunt; eximiamque erat nobis pa-
 ritatem splendoremque, crepantibus, ut ajunt, buccis,
 prædicant. Quod si ita se gesserint, ut vel importunis
 scepticorum, vel rationem plus justo deprimentium, co-
 natibus, obviam irent, essent sane æquo animo fe-
 rendi. Nunc vero cum ea consilio hominibus rationem ef-
 ferant, ut cælitus delapsa doctrina; & vocata su-
 pervacanea sane putentur; priusquam rectam vitam universam
 temporum historia, & intimo hominum sensu, sustulisse
 faciunt; deinde certissimis, & perspicuis doctrinae vocis

characteribus temere, & impiissime contradicunt; dumque erroribus bellum indixisse videri volunt; in omnium turpissimos, atque absurdissimos errores prolabantur. Quibus certe erroribus nullam excusationem obtendere miserrimi possunt. Hujusmodi namque hominum pervertitium Aeternus rerum Procurator petulantiam levitatemque cum longe ante vidisset, sapientissimo consilio eos libros, quibus suae vocis oracula commisit, omnibusque veritatis, Divinitatisque ornavit, atque instruxit characteribus. Cum enim aequè commode potuisset religionem libris non tanto argumentorum apparatu instructis, conservare, vel etiam sine libris manu exaratis, sola traditione de ore in os a parentibus in liberos transmittere, ut re ipsa multis antea saeculis fecerat; placuit ei codices omnium gentium monumentis nobis vetustiores parare, illosque, adversus temporam edacitatem, hominum injurias, rerum vices, Regnorum conversiones, persequentium furorem, & (si unum, & item alterum excipias) omnes ea qua primitus lingua sunt conscripti, singulari prorsus in tanta mundanarum rerum vicissitudine providentia, ad nostram usque aetatem integros atque incolumes custodire. Quae sane providentia eo mirabilior censeretur debet, quod cum pristinis nostrisque temporibus in eorum manus devenissent, qui mutuis odiis, & simultatibus certarent; edidis etiam in variarum gentium linguas versionibus; quae indole, ingenio, & institutis diversis utebantur; tantum abest, ut labem ullam contraxerint, ut inde potius validissimum praesidium ad eorum sinceritatem probandam, & apud alios fidem conciliandam habeamus; cum nullo pacto sit vero simile homines sic affectos tam concorditer in unum, ut ipsa veritate adacti fuissent;

convenire, aut factionum invisarum fraudem, si quæ fortassis ex adversa parte fuisset, dissimulare, neque criminari dare potuisset. Quæ ratio apertissime demonstrat, eos libros esse genuinos, hoc est, ab illis editos auctoribus, a quibus editi esse dicuntur, & eo circiter tempore, quo scripti esse feruntur. Nam cum is liber genuinus sit censendus, qui genuinus habitus est ab omnibus proxime, & continuata serie sequentibus eum ætatibus; hi libri hujusmodi sunt, ut non modo in una gente (quod ut genuini haberentur satis esset) sed in diversissimis, & diffitis tempore, ætate, loco, moribus, populis, genuini habitus sint, & ab iis etiam, qui hostes erant, vel plane ab eorum institutis alieni. Et quidni tales esse, aut existimari debuissent? Non enim erant hominum inventa; non ipsorum auctor homo aliquis extiterat, qui fallere, & falli potest, sed Deus ipse falli nescius; quare clarissima præseferunt τῆς θείας γνώσεως, suæque divinitatis argumenta. Innumera nempe, longissimo post tempore completa, rerum futurarum vaticinia, quæ utpote contingentes, & liberae, nullamve cum naturalibus causis connexionem habentes, nulla naturæ ope, nulla humana vi, sed sola divina ratione prænosci, & præsentiri poterant; quorum nunnulla adeo perspicua sunt, & evidentia, tamque narrationibus historicis similia, ut nonnemo Christianæ Religionis hostis acerrimus post ipsorum eventum literis mandata arbitratus sit. Quid? miracula, quæ vel ipsi librorum Scriptores, vel ii qui eosdem, ut divinos, & cælitus afflatos excipiebant, edidit, parvane sunt ad ipsorum divinitatem ostendendam? Miracula, inquam, totius naturæ vim excellentia, a viris fide dignissimis memoriæ prodita, non in angulo, aut in abdito patrata, sed in conspectu

ſpectu immenſæ multitudinis ; nam alioquin ſi miracula deſuiſſent , qui tandem fieri potuiſſet ut innumerabiles homines omnis generis , & ætatis , non vulgares modo , & imperiti , ſed nobiles etiam , & acuti , ea , quæ bis libris continentur , vera eſſe crederent , & eorum cauſſa , non ſolum humanam gloriam , ſed etiam vitam amittendam exiſtimarent ? ni miraculis , & prodigiis perſuaſi , qui vidiffent ea eſſe credenda ? Proſpecto niſi omnino plumbei & ſtupidi illi homines fuiſſent , (quod de uno aut altero vix quidem cogitari , de tot tantique nullo pacto poterit) adverſus tot minas , terrores , calamitates , ignominias , exilia , carceres , bonorum direptiones , cædes , ac præſentiſſimum vitæ diſcrimen , numquam , niſi multis magnisque prodigiis adducti , libris illis , quaſi divinis , fidem adhibere voluiſſent ; præſertim cum ipſi tamdiu alienis inſtitutis , prævæque atque inveteratæ addiſti fuiſſent olim conſuetudini ; & hi libri non terrenam felicitatem , non bujus vitæ illecebras & bona promitterent , ſed univerſis hominis cupiditatibus bellum indicerent , & ea traderent quæ humanam rationem longe ſuperarent , & præterea per homines rudes , & impolitos proponerentur , qui non erant humanis , & liberalibus inſtructi diſciplinis . Sed hæc viri ſcilicet a præjudiciis alieni inſciantur , quia ſuo ipſorum tempore non viderint . Sed primum nec fieri poſſet , ut omnia , quæ ante nos acciderint , propriis oculis cerneremus ſi quis autem id neceſſe putaret ; innumera omnia periclitarentur , quæ ſunt in humanis rebus , & in ipſa hominum hiſtoria certiſſima . Deinde nec etiam ætate noſtra Eccleſiæ ſuæ dono (cujus ratio potiſſime ex libris illis hauritur , & conſtat)
Deus

Deus efficere miracula desit ; V sunt certe plura , quæ nulla possunt aut cavillatione eludi , aut tergiversatione celari . Denique æquum non fuit (verbis doctissimi viri (1) , quamvis a nostra communione alieni , præ quo saperdæ isti infantes esse videntur , libentissime utor) non æquum , inquam , fuit leges universo datas de rerum cursu naturali , & futurorum incertitudine , temere , aut semper excedi : sed tum demum , cum digna incidisset causa : ut quo tempore veri Dei cultus toto prope Orbe ejectus in uno Mundi angulo , idest in Judæa residebat , & adversus circumfusam impietatem novis subinde præliis munendus erat , aut cum Christiana Religio ex Dei decreto per totum Orbem primum spargi debuit . Sed fac miracula defuisse : hoc ipsam , ut acutissime ratiocinatur S. Aug. (2) , argumento certissimo est , divinam quendam in his rebus , efficaciorēque virtutem adfuisse : nam hoc ipsum maximum miraculum , V prodigium extitisset , homines sine miraculis , talia , V tanta credidisse . Age vero , si miracula decissent universa , ipsa doctrinæ puritas , omni humana inventionē sublimior , innatis naturæ , V rationis principiis admodum consentanea , scriptorum sinceritas , candor , simplicitas , probitas , vel ipso stilo se prodentes , nonne librorum eorundem divinitatem , veritatemque confirmant ? Si quidem illorum elocutio non exquisita , aut affectata ; non in verborum delectu , V in apta eorum collocatione posita , sed potius rudis , V impolita , rerum contra
ma-

(1) Grotius de verit. Relig. Chris. lib. 1. §. 18.

(2) De Civitate Dei lib. 21. V alibi .

magnitudo, nonne ostendit eos instrumenta quædam, & organa impolita fuisse a quadam superiori mente mota, & adbibita, itaut sermonis simplicitas respondeat instrumento, doctrinæ autem sublimitas superiori menti adferri debeat? Sed quorsum, inquires, hæc oratio tam longe repetita? nempe, ut ex hoc firmissimo demonstrationis genere, quod nos in transcurso, & breviter; attigimus alii data opera, & copiosissimo tractarunt intelligatur, frivolas atque inanes esse argutias illas, quibus aliqua divinis libris (præsertim apud Prophetam Jonam) tradita, quæ aut ipsorum palato non sapiunt, aut comprehendere sua brevi mente non valent, aut non percipere posse simulant, partim absurda, & prava, partim falsa minusve possibilia quasi ex tripode pronunciant. Quid? Vellent sapientes isti normam præscribere Supremo Numini, & quidquid eorum menti rectum, verum, honestumque videtur, id etiam Deum facere, & loqui cuperent, & contra? At si vere sapientes essent, agnoscerent, quod est verissime a sapientissimis, & cordatis viris, imo & certissimis experimentis, intimoque sensu cognitum: non esse nimirum a flatibus demonstrationibus recedendum propter insurgentes, quæ solvi posse non videntur, difficultates. Quid si ea, quæ obijciunt, facillimo negotio dilui possunt; ut jamdiu ab eruditissimis Scriptoribus expensa & dissoluta sunt? Nam, quod ajunt, Deum in veteri præsertim testamento partium studiosum fuisse, sacri Prophetæ Jonæ libello, quem præ manibus habemus, abunde refutatur. Iesus enim ad Ninivitæ missio planissime demonstrat, Omnipotentem Dominum, etsi peculiaribus quibusdam ceremoniis, sacramentis, & institutis cum sibi præcivum populum dicaverat,

rat, ex quo secundum carnem erat proditurus, ceteris tamen gentibus etiam consuluisse; V quas ad naturæ præcepta compositas cupiebat, si eam normam aliquando transilirent, pœnis etiam, V timore ad officium redire cogebat. Ea in re, pro anniversariis institutis nostri ratione, immemorari lubet, quantum patitur temporis angustia, affectaque corporis habitudo. Quare ad ipsum Jonæ librum explicandum aggrediamur.

יהי דבר יהוה אל יונה בן אמתי

Et fuit Verbum Domini ad Jonam filium Amithai.

EX ipsa statim prima hujus commatis particula cum hu-
jusce ætatis incredulis controversia oritur. Cum enim
a particula connexiva, (quæ in Græco, Latino, aliisque
nobis cognitis idiomatis superiora cum inferioribus copulare
consuevit) facer hic liber exordium ducat, magnum ex re
tam parva, homines scilicet naris emunctissimæ, se peruestigaf-
se rati sunt, ad sacrorum codicum labefactandam auctorita-
tem; quasi non integri, quales a suis primum auctoribus pro-
diere, sed mutili, atque ex grandiori alio volumine decer-
pti, ad nos devenerint. Quod eo securius conticere posse sibi
persuadent, quod libri quoque *Ruth*, *Regum*, *Esther*, &
Ezechielis paribus inchoantur initiis. Qua in re nescio quid
magis, imperitiæ, an levitatem admirari debeamus. Si
enim doctissimorum Patrum *Augustini*, *Theophilacti*, alio-
rumque ipsis horrore erat explanatio, qua vel prolationem
veritatis in voce cum mentis visione connecti asserunt, vel
ad occasionem propheticæ missionis (famam nempe Ninivita-
rum pravitatis, aut pervicaciam Israelitarum) rationem haberi,
quod in libris supra humanum morem divinitus con-
scriptis æquis animis suscipi par esset; habebant certe quod
suo ipsorum ingenio, & palato non foret ingratum: linguæ
nempe primitivæ genium, indolem, & Syntaxim a nostra-
rum linguarum proprietate valde recedentem. Novissent cer-
te, cum hebraicum idioma paucissimas conjunctiones ha-
beat; & 1 multarum conjunctionum munere polleat, ut vi-
dere est apud *Noldium*, posse alio atque alio modo in no-
stram linguam transferri, ut e.g. hac ratione, *cum fuisset ver-
bum Ec. surrexit Jonas Ec.*; constat enim 1 non semel per
cum reddi posse, ut ostendit *Andreas Mylius in Syntaxi cap.*
10.; ut & in sua versione reddidit *Tremellius*. Novissent ex
Grammaticis universis 1 illud verbis adjectum esse *conversa-*

A

vum:

um: ac præsertim nosse Spinosa debuisset, quippe e Judæis oriundus, Rabbinorum doctrinam, qua in fronte librorum ex indole hebrææ linguæ ornatus gratia collocari solere asserunt, illudque vocant וו תחלת הדברים i. *Vau principii verborum*; de quo vid. *Buxi. Theol. l. 2. c. 21.*, & *David Kimchius in L. Rad.*. Quare ridiculus sane est Spinosa, qui *tract. Theol. Poli. c. 10.* pro re nihili divinorum voluminum auctoritatem elevare conatus est. Nam quo ad id, quod idem Theologico—Politicus disputator objicit ad hoc ipsum suadendum, de vaticinio Jonæ 4. *Reg.* memorato, nunc autem non extante, profecto est contemnendus: Quæ enim præter libellum hunc edidit Jonas vaticinia, non videntur ab eo litteris fuisse mandata; ea quippe dumtaxat scriptis tradidere Propheta, quæ in longitudinem pertinebant, ne ex hominum animis memoria ipsorum evanesceret: quæ autem proxime spectabant ad exitum, in libros referri non fuit æque necessarium, utpote quorum futura esset recens recordatio tum, cum eventu ipso complerentur. Hujusmodi fuit illud, quod de Jeroboamo prænuntiatum a Jona vaticinium libri *Reg.* testantur: nam cum æquævi fuerint Jeroboamus & Jonas, verisimile est in re instanti ac imminenti prædictionem hanc a Jona editam fuisse. Deinde etiam si Spinosa, aliisque ejusdem fursuris viris prophetiam hanc majoris operis partem fuisse concederem, non video quid illi inde ex auctoritate decederet; quin contra hinc conji cere liceret, nobilissimam visam, ac utilissimam particulam hanc, quam adversus edacem vetustatem, studium hominum, vel potius Supremi Numinis voluntas conservaret, cum ob alia, tum ne eximio hoc Christi per triduum mortui, ac deinde resurgentis simulacro careremus.

22

לך אל נינוה העיר הגדולה

Vade in Ninivem Civitatem grandem.

Niniven Propheta jubetur pergere. Hæc est illa Ninive a plerisque profanorum sub *Nini* nomine appellata. De ejus conditore, & situ nonnihil hic dicemus; de ejus Civ-

Civitatis amplitudine postmodum locuturi. De Ninives conditore nec sacre ipsæ litteræ cum Ethnicorum historia componi posse, quo ad speciem saltem, videntur; nec sacri ipsi Interpretes sibi invicem constant. Scriptura enim Gen. 10. 11. disertis verbis asserit, *de terra illa egressus est Assur, qui edificavit Ninivem*. Et quidem plerique ante Bocharti ætatem Assurem Semi filium Ninives conditorem putavere, qui eo loci per *Assur* sit nominatus. At post ejusdem doctissimi viri diligentiam, qui animadvertit, ibidem sermonem continuari de Nemrodo, de quo versiculo proxime superiori injecta fuerat mentio; omnes pene Eruditi in ejusdem opinionem concessere. Est ergo sensus: *Chus genuit Nemrod, ipse caput esse potens in terra . . . fuit autem principium regni ejus Babylon, in terra Sennar. De terra illa egressus est Assur* (hoc est Assyriam), *& edificavit Ninivem*. Assur enim hic locale nomen esse, .i. Assyriam designare, vero propius est, & seriei sermonis valde congruum; cum omnia, quæ hic dicuntur, de Nemrodo intelligi par sit. Nec obest quod in hebraico fonte π locale non apponatur; solet enim interdum ea loci nota omitti; ut in hoc Jone libello, quem præ manibus habemus, cum mentio fiat de fuga Jone in Tharsis cap. 1. 3. *reperit navem euntem* יָם יָוֹן absque nota π . Prophani autem Scriptores NINO BELI Filio Ninives ædificationem attribuunt, & si quidem Beli, & Nini tempora procul a postdiluvianis temporibus removenda essent (quod *Usserio*, aliisque visum est); profanam historiam hac in parte, quod a sacra dissideat, falsam jure reputaremus. At quia *Peravio*, harum rerum peritissimum, aliisque bene multis aliter visum fuit; nihil est, earum gentium Scriptores hic falsitatis arguamus. *Nemrodus* igitur *Moyse* est *Belus*, qui fortasse Urbi abs se condita nomen imposuit a filio suo *Nino*, qui postea a Parente conditam Urbem adeo vehementer ampliavit, atque ornavit, ut inde ansam profani Scriptores arripuerint, Ninum Ninives conditorem asserendi: sicut & eadem de causa *Semiramis* ab iisdem Babylonem condidisse traditur, quamvis certo constet longe ante eandem constructam fuisse.

Circa situm Urbis, etsi dissidium, & inconstantia apud Historicos, & Geographos reperiri videatur, ut inde motus fuerit *Samuel Bochart.* ad duplicem Ninivem inducendam, quo auctorum de ea re pugnantia testimonia conciliaret: tamen extra controversiam debet esse, veterem illam Niniven, de qua in presenti sermo est, ad ripam Tigridis conditam fuisse: id enim diserte *Herod. Plin. Strabo, Ptolom.* alique graves auctores prodidere. Quod si *Diodorus*, iidemque Scriptores contrarium alioi docere visi sunt, id de alia recentiori Ninive, a priori derivata, ut jure sentit *Cellarius* l. 3. c. 17. est intelligendum. Antiqua namque *Ninus* jam antequam *Cirus* Imperii Persarum jecisset fundamenta, nedum *Luciani*, hoc est, *Hadriniani* temporibus, funditus eversa erat. At posterior *Ninus* Ptolemæi temporibus, extabat: ea autem in re *Alexandrinum* Geographum minime errasse, ut immerito *Salmasius* contendit, argumento esse poterit *Taciti* (lib. 12. cap. 12.), & *Annian* (lib. 13. cap. 20.) testimonium, qui ambo eam Urbem suo ævo extitisse perhibent. Qui vero hodiernam *Mosule*m eandem arbitrantur cum veteri Ninive fuisse, falluntur. Recentior enim Itinerator apud *Morerium* testatur: *Mosule*m ad Occidentalem oram Tigridis conditam, ac pro inde in Mesopotamia potius, quam in Assyria extructam esse; quod de veteri Ninive non potest assumari. Hinc *Sulaka* ille, qui an. 1553. a Nestorianis Romam missus est, inquit: *Mosul sita est ad ripam fluminis Tigris, a qua ex altera parte ripa abest Ninive bismille passibus.*

v.3. ויקם יונה לברח תרשישה מלפני יהוה

Et surrexit Jonas ad fugiendum in Tharsis de facie Domini.

Hic primum animadvertere oportet, Jonæ fugam non ex errore ortam esse, quo putarit, Deum extra terram Israelis non adesse: apage enim tam crassam opinionem a viro hebræo, qui patriis institutis imbutus inferius aperte fatetur, se Dominum Deum Cali colere qui fecit Mare, & aridam; quem illustrem Davidici Psalmi particulam probe novisse par est existimare: Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie

cū tua fugiam? si ascendero in Cælum, tu illic es &c. Quare minus accurate hunc locum Josephum in l. Ant. exhibuisse censeo, dum ait de Jona: ἀποδράσας τὸν Θεόν, fugit Deum: non enim Deum fugisse Vatem scriptura tradit, sed fugisse a facie, seu conspectu Domini, seu ut verbum verbo reddamus, de ad facies Domini, sive a coram Domino: id est enim מלפני. Cui hebrææ phrasi a nostræ linguæ proprietate abhorrenti lux affunditur ex alia huic adversa, atque in sacris ipsis literis obvia, qualis illa Eliæ: Vivit Dominus, in cujus conspectu sto; item illa ex l. Esther, unus ex Eunuchis, quos Rex stare fecerat coram illa, idest quos ei ministros attribuebat. Ergo stare coram Domino ministerium significat Dominicum; quod qui obire detrectat, is fugere dicitur e conspectu Domini. Huc refer, quis stabit in monte sancto tuo? pro, quis ministrabit? ac si diceret, quis dignus est, ut Sacerdotio fungatur tibi in templo? Fugit igitur Jonas ne obitet munus prophetandi sibi a Deo injunctum; sive, ut Par. Jonat. reddidit, ne prophetaret in nomine Domini. Existimavit enim Jonas (quamvis de generali Dei in omnibus locis præsentia certus esset.) extra Hebræorum terram Divinum asslatum, & propheticum instinctum sese in homines exerere non solere, & veluti ad vaticinandum impellere. Ea de re igitur fugam arripit propheta; fore interim sperans, ut in tanta hoc munus obeundi difficultate, Deus, fugam sese capiente, a sententia recederet, & alium ob id forte missurus esset. Hoc modo multo melius S. Scripturæ sententiam servari censemus, quam levi ad מלפני & מפני differentiam per-fugio, quam comminiscuntur Kimchius, & Tarnovius: constat enim, animadvertente Andrea Mylio, duas illas voces in Sacro Codice secum invicem permutari, ac commisceri.

Quare autem fugerit propheta, multæ causæ ab interpretibus asseruntur. Quidam dicunt maxime illi molestum fuisse redarguere potentissimum Assyriorum Regem, illicque, universæque genti excidium comminari; alii vero ex Patribus ideo Jonam fugisse asserunt, quod præscierat Sancto sibi Spiritu suggerente, penitentiam gentium ruinam fore Judæorum: præterea animadvertens collegas suos mitti ad hebræum populum

lām a peccātis revocandum , dolet se solum electum ; qui mitteretur ad Assyrios inimicos Israel , ubi idololatria atque Dei verī ignoratio vigeat ; ac denique timebat , ne per occasionem prædicationis lux illis conversis ad penitentiam , Israel penitus relinqueretur . *Noverat enim eodem spiritu , quo illi gentium præconium credebatur , quod quando nationes credidissent , tunc periret domus Israel ; & quod aliquando futurum erat , hoc ne in suo fieret tempore , verebatur (1).* Sed quamvis has aliasque rationes menti prophætæ obversari potuisse non negaverim ; tamen vel unica , vel potissima ea est existimanda , quæ ab ipsomet propheta inferius c. 4. v. 2. perspicuis verbis asseritur : *propter hoc præoccupavi , ut fugerem : scio enim quia tu Deus clemens , & misericors es , patiens , & multa miserationis , & ignoscens super malitia.* Ob id ergo fugere conatus est Jonas , ne , Deo misericordia & clementia in Ninivitas resipiscences pro suo more usuro , ipse ludibrio gentibus esset , & mendax propheta haberetur . In qua quidem fuga Jonam , eeu rebellem & contumacem graviter peccasse , contendimus ; ac propterea absurde & immerito fecisse *Tertullianum* (2) , qui Jonæ fugam , cum fuga Christianorum tempore persecutionis comparare non veretur , cum longe dispar sit utrobique ratio . Jonas enim manifestæ Dei jussioni extitit refractarius ; at Christiani persecutione affecti fugam capessentes , tantum abest , ut Dei præceptum frangant ullum , ut potius Christi videantur verbis morem gerere , agentis : *cum persequentur vos in Civitate ista , fugite in aliam .* Sed Catholicorum rem strenuè libellis editis persecuti sunt omnium maxime *Clemens* , & *Dionysius Alexandrinus* .

Quinam vero locus *Tharfis* nomine intelligatur , ad quem Jonas contendere destinaverat , valde sacri Interpretes a se invicem dissident . Dissidii ratio est , quod ipsum *Tharfis* nomen non una simplicique ratione in scripturis accipitur , sed multipliciter & diverse : nec possunt non in absurdas opiniones labi , qui unicum omnino *Tharfis* in Scripturis

(1) *S. Hieron. in hunc locum .*

(2) *Lib. de fuga in Persec.*

ris statuere conati sunt. Est enim primo indubie *Tharsis* nomine ea Regio designanda, quam *Tharsis Javanis* filius primus occupavit, illique, quemadmodum ceteri *γενεστας* Gen. 10. memorati, nomen dedit: Non tam enim ea nomina propria sunt personarum, quam Regionum a Noe posteris primitus occupatarum: quod est universis pene viris doctis observatum. Deinde ab hac priori, *Cilicia* nempe, altera *Tharsis* secernenda est, de qua in libris *Regum*, & *Paralip.* sermo est: ad quam nimirum solvantes ex littore Maris rubri nautæ post triennium redibant, aurum resque alias pretiosas Salomoni afferentes. Tertio *Tartessus* Hispaniæ, cum levis tantum intercedat mutatio *θ* in *τ* ex varia dialecti indole orta; imo apud *Polybium* (1) in fœdere Carthaginiensium eodem pene modo memoretur, *Tharsis* nomine notari, post eruditos præsertim *Sam. Bocharti* labores, negare quis poterit? Quanto cum LXX. semel, & iterum hebr. *תִּרְשִׁישׁ תְּרַשָּׁא* *Carthaginem* transfulerint, idque ipsos (quicumque tandem hi fuerint) ex communi saltem & pervulgata fama, sive ex majorum traditione accepisse admodum verosimile sit; hanc aliam *Tharsim* admitemus, ut doctissimus Pater *Theodoretus*, aliique nonnulli admiserunt. Denique cum vulgatæ auctoritas, Sanctusque Hieron. in Commentariis non semel pro *Tharsis Mare* generatim accipiant, par est hanc *תִּרְשִׁישׁ* quoque notionem & potestatem fateri. Nam & *Chaldaa Paraphr.* cum alibi, tum hic *יָמָא*, idest *Mare* vertit; & ipsa vox *Tharsis*, adnotante CL. *Mazzoc.* (2) sive eam navibus, sive locis tribuas, *marinum* quid apud Orientales notasse videtur. Si enim ab eo vocabulo primam litteram removeas, quæ juxta *Calasium* servilis est, quod remanet, Arabice notiones habet non dissonas nauticis: sicuti & eadem reasumpta servili, Arabicum *תִּרְשִׁישׁ* est aspersio: indeque factum credimus, ut nonnulla alia loca maritima, quia madentia Maris aspergine, *Tharsis* ab Orientalibus vocarentur.

Ea

(1) *Polyb.* l. 2. dicitur enim: *Θαρσις*

(2) *Sylv. Phaleg.* P. 1. §. v.

❖ VIII ❖

Ea propter cum variz sint vi *Tharfis* in Sacris Bibliis notiones; sacri Auctores de Jone fuga agentes in varia abeunt opinamenta. Quidam cum *Josepho* l. 9. Antiq. intelligunt de *Tharso Cilicie*, nonnulli de Carthagine, alii de Tarteſſo, quidam de *Tharſi Salomonica*. *S. Hier.* vero hoc loco, hebræorum auctoritate motus, (qui *Tharſis* nomen *Mare* designare generaliter autumant), non certum quemdam locum, quo Propheta ire pergebat, sed Mare generatim accipit.

Nos, ut in tanta auctorum pugna, quod magis vero propius videtur, exponamus, statuimus primo, ceu indubium, *Tharſim*, in quam Jonas proficiſci cupiebat, non eſſe Salmonicam *Tharſim* in Oceano Orientali positam, ſive ea ſit *Tharſiana* Ptolemæi in Caramania ad ſinum Perſicum, ut vult *Mazz.*, ſive *Tapobrana*, ut volunt alii. Ad hanc enim *Tharſim* ex *Aſiongaber* in ora Maris rubri ſolvebatur: at Jonas descendit in *Joppen*: *Joppe* autem, quæ nunc vulgo dicitur *Jafa* in ora Maris interni ſita eſt; de qua ait *Strabo* l. 16. *οπου τὴν ἀρχαίαν καταβάτης μίχρη δολωσὸς οἱ Ἰουδαῖοι.*

Deinde illud etiam tanquam certum ſtatuimus, *Tharſis* hic pro Mari generatim ſumi non debere: nam & τὸ locale in hebræo appoſitum certum locum designare ſolet, & nautæ proſpecto merces ſuas in fixum & determinatum locum allaturi erant. Nec certe *S. Hier.*, quem maximi facimus noſtræ huic ſententiæ adverſatur: non enim negat nautas ad certum quemdam locum contendiſſe, ſed Jonam primo impetu cum de fuga cogitaſſet, ad Maris littus proceſſiſſe, ut navim, quocumque ea tendebat, conſcenderet: loquitur videlicet non de nautis, verum de Jona, prima & ſubita fugæ cogitatione occupato, qui ad littus progreſſus, navi conducta, eo certe proſecturus eſſet, quo nautæ ire parabant. Ea *S. Doct.* verba: *Non igitur Propheta ad certum fugere cupiebat locum, ſed mare ingrediens, quocumque pergere feſtinabat, & magis hoc convenit fugitivo, & timido, non locum fugæ otioſe eligere, ſed primam occaſionem arripere navigandi.*

Cum igitur, & de Orientali *Tharſi*, & de Mari generatim opi-

opinio a nobis fuerit explosa; tres aliae opiniones excutienda
superfunt, an *Carthago*, an vero *Tartessus*, an demum *Tharsus*
Ciliciz hoc loco intelligatur; ad quarum unamquamque si
Jonas profectus esset, non ea consequerentur, quæ superio-
res opiniones circumveniunt, incommoda; nam & Jonæ
ætate cum *Carthago*, tum *Tartessus* extabant; certus item
navigationis terminus habetur, ad quem etiam ex ora Maris
Phenicii solvi poterat. Sed si locus cum loco, *Carthago*
nempe cum *Tartessus* conferatur, tantæ sunt pro hac altera
Bocharti rationes, ut impellant in eam maxime nos propendere
sententiam, quæ Jonam *Tartessum* potius, quam *Carthaginem*
petisse asserit. At si demum *Tartessum* Hispaniæ cum
Tharso Ciliciz comparabimus, huic præ illa, multis de
caussis, primas deferre debemus. Par enim est primo ex-
istimare, dum Scriptura testatur, Jonam, seu Pheniciæ
nautas *Tharsim* navigasse, eam urbem præcipue designa-
ri, quæ erat sub eo nomine maxime cognita, & omnium
fama celeberrima. Hanc autem *Tharsim* Ciliciz potissi-
mum fuisse, facile quis agnoscat, qui & nomen jam
inde a *Tharsis* *Noachi* nepote consecutum, animadvertet
perpetuo postea, & constanter illam sibi conservasse; nam
& Turcæ eam hodie *Thersis* nuncupant: Cæsarum item &
primis Ecclesiæ temporibus nihil illo nomine celebrius: *Ho-*
lophernes quoque, qui non longe ab Jonæ ætate aberat, cum
pertransisset fines *Assyriorum*, venit ad magnos montes *Auge*, qui
sunt a sinistro Ciliciz . . . prædavitque omnes filios *Tharsis*.
(Judith 2.) Deinde non nomine modo, verum & re ipsa
multo erat celebrior; quippe quæ, ut verissime conjicit vir
Cl. Mazzochius (1), universis aliis urbibus eo nomine appellatis,
coloniis missis, dederat nomina: & certe *Solinus Polybius* c. 51.
affirmat: *Cilicia matrem urbium habet Tharsum*. Quam cele-
britatem si ex ejus præcipue ortam antiquitate perpendemus,
non leve ei argumento pondus accedet. Nam si Sacram Scrip-
tulam, tam esse antiquam *Tharsim*, de qua loquimur,
comperiemus, quam antiqua sunt prima illa post diluvium tem-
pora.

B

pōra.

(1) Loco citato.

pora. Si autem Profanos Scriptores inspexeris, aperte colliges, inter Ethnicorum antiquissima monumenta vetustius nihil fuisse, quam hujus Urbis, & Provinciæ conditores. Sic & *Solinus* sup. laudatus *Tharsum* a Perseo Danai filio conditam asserit. *Strabo* l. 14. Tharsi conditæ honorem Argivis desert, qui cum *Triptolemo* perquisiverunt *Jo.* Ciliciæ etiam nomen a *Cilice* quodam Phœnicis filio, desumptum est, qui ex primis terrarum incolis, atque etiam antiquior Jove apud Profanos fuisse fertur: quæ quamvis vera non existimem, antiquissimam tamen gentis originem produunt, quæ tantum valuit ad Urbis, & Provinciæ amplificandam claritatem. His adde, percommodam, atque tutissimam e Phœnicio littore ad *Tharsum* Ciliciæ fuisse navigationem: maritimam quoque eandem Urbem fuisse; quamvis enim sex passuum millibus a mare abesset; opæ tamen *Cydni* fluminis, quod Urbem illum interfuit, facili negotio naves poterant adverso flumine *Tharsum* pervenire. Quibus omnibus, si coronidis loco *Josephi* l. 9. *Ant.* accedat auctoritas, diserte asserentis, Jonam *Tharsum* Ciliciæ fugere conatum, rem, ut ego quidem arbitror, plane conficiet. Non enim hoc loco *Josephus* velut unus vir habendus erit, qui mentem suam hac de re exponat, sed ut integræ hebræorum gentis traditionis custos est censendus: quam profecto traditionem non modicam habere ad faciendam fidem virium in rebus antea gestis, nemo ignorat (1).

v.4. יהוה הטיל רוח גדולה אל הים

Et Dominus misit ventum magnum in mare.

Ostendit hic locus tempestates, & ventos a Deo excitari, ipsiusque jussibus obsequentes esse: quam phrasim non modo Sacræ litteræ frequenter usurpant, sed etiam profani auctores interdum, qui naturæ, & creaturarum causarum actiones

(1) In rebus præsertim obscuris, & cum res per se verisimiles terris non possunt rationibus infirmari: nam alioqui ejusdem *Josephi* opinionem de *Jona* ad litus *Euxini* ejecto contrarius his rationibus repudiamus.

nes ipsi Deo *ἀποδοῦναι* tribuere videntur. Id vero quod posterius vulgatus habet: *navis periclitabatur conseri*, in heb. ad litteram sic habetur: *navis cogitabat frangi*; sed in eandem sententiam vulgati id recidit: *καταχρηστικῶς* enim quod hominum proprium est, tribuitur navi, ut *Luc. 8. 23.* de Discipulis dicitur *complebantur, & periclitabantur*, idest navis complebatur &c. Idem sensus habebitur, si cum aliis magnis viris per *metonymiam* vertas hoc pacto: adeo ut qui in navi erant, *cogitarent ipsam fractum iri*. Rabbini nonnulli putant Jonæ tantum navim procellis sævissimis agitatam, reliquas autem incolumes tranquillo mari, transiisse. Quam opinionem, ex eorum videlicet, qui fabulis & chimæris pascuntur, cerebro profectam, plane contemnerem, nisi eam viderem Theodoro doctissimo viro esse probatam: *neque enim*, inquit hoc loco, *si communis fuisset tempestas, ejus causam forte disquirere aggressi fuissent*. Sed satius est, & commodius cum *S. Hier.* aliam jactus sortium causam affirmare: *noverant*, ait, *naturam maris, & tanto tempore navigantes, sciebant tempestatum ventorumque rationes, & utique si solitas, & quos aliquando experti fuerunt, fluctus vidissent consurgere, nunquam forte auctorem naufragii quærent*.

v. s. ויראו המלחים ויזקו איש אל-אלהיו

Et timuerunt nautæ, & clamaverunt unusquisque ad Deum suum.

Quia *הַמִּלְחִים* *מִלַּח* *מֵלַח*, idest *sale* derivatur, R. Japheth putat fuisse nautas vehentes sal. Sed hoc non est necesse; nautæ enim eo nomine censentur, & denominantur a falsa maris aqua, quasi *marinos* dicas. Sicut & *salis* nomine apud Virg. mare signatur illis in locis: *spumas salis aere ruebant*, & rursus: *campos salis aere secabant*; & apud Grecos eadem vox *ἅλς* solo genere discreta nunc mare, nunc sal significat. Pro *איש* heb. i. *vir*, lxx. *ἕκαστος*, i. *quisque* distributive reddunt; & quidem recte: ut enim adnotant *Grammatici*, singulari numero cum verbum plurale additur, (ut hic accidit) distributio designatur. Injuria aurem

Andreas Mylius fugillat vulgatum interpretem, qui reddidit, *vir*: sumi enim ea hebræa vocula interdum solet collective; aut etiam per Enallagen numeri, ut *Jud. 14. 19. percussit ex eis triginta* *וְיָמָא* *virum, .i. viros.* Dum autem subditur ad *Deum suum*, aperte perspicimus, non omnes qui in navi erant, ejusdem religionis, ac ne ejusdem quidem gentis fuisse. In Syria scilicet multæ gentes erant: quarum unaquæque, ut fuse enarravit *Seldenus*, suum quasi peculiarem Deum habebat: Ammonitæ v. g. *Moloch*, Sidonii *Astartem*, Gazaei *Marnam*, Moabitæ *Chamos*, Joppenses *Derceto*, & aliæ alios; qui cum velut patroni eorum, ac Domini haberentur, a cultoribus communi nomine BAALIM, hoc est *Domini*, Phœnicio vocabulo dicebantur.

Sed illud etiam animadvertere libet contra hujusce temporis Atheos, quod *S. Hier.* de nautis adnotat: *ignorantes veritatem, non ignorant providentiam, & sub errore religionis sciunt aliquid esse venerandum.* Sed ajunt id ex consuetudine ipsorum animis inhæsisse. Sed si hæc consuetudo est a natura profecta, ipsique conformis; si hoc quod nautæ Phœnicii faciunt, etiam omnes alias gentes fecisse comperimus; si, ut inquit *Tullius*, nulla tam barbara & effera gens est, quæ Deos non colat; si peregrinantium relationes de ignotis quibusdam populis contrarium exhibentes, subleste fidei esse experti sumus, propterea quod ex levi, & extima solum barbararum gentium inspectione prodierint; si de Laponiæ populis, aliisque, ex sincerioribus auctoribus, omnia eorum narrationibus adversantia nuper relata vidimus; fatendum omnino est, id quod tam communiter, & generatim fit, vocem, & instinctum esse naturæ, non consuetudinis, universitatis hominum, non certarum gentium aliquarum, vel si consuetudinem appellare mavis, tam generalem esse, quam ipsam naturam. Sed *Baylus*, acutus videlicet homo, hac universali voce non tangitur, imò lynceis oculis id in nostratione cernit, quod funditus nostram sententiam se judice convellere possit. Ait enim, si ex eo universali gentium consensu aliquid certi inferri conveniret, non magis ex eo Supremi Numinis existentiam, quam pluralitatem Numinum deduci oporteret.

teret. Sed quaenam quaeso est haec argutandi ratio? negamus ergo solem esse, quoniam diversae oppositaeque hominum existunt de Sole sententiae: negabimus etiam Mundum existere; omniaque, quae in Mundo versantur, quoniam de his eorumque naturis, & affectionibus diversae sunt Philosophorum discrepantesque sententiae. Quid quod *Baylus* nec etiam reperire potest, gentes omnium temporum, & locorum in numero certo, & fixo ullarum Deitatum falsarum convenisse? Quid denique, quod sapientiores saltem ex his qui plura Numina coluerunt, unicum supremum agnovisse, certis ex monumentis elicitur? sed de his accurate, & fuse doctissimi homines, tum nostrates, tum Heterodoxi disputarunt, qui *Bayli* ratiocinandi modum ostenderunt, quam sit absonus, & rectis logicae regulis difformis.

וַיִּמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ לֵכּוּ וּנְפִילָה גּוֹרֵלוֹת וְנִרְעָה
בְּשִׁלְמֵי הָרָעָה הַזֹּאת לָנוּ

Et dixerunt unusquisque ad socium suum: venite & jaciamus sortes, & sciamus propter quem malum hoc nobis.

Post quam nautae preces ad Deum fudissent, nec tamen interea procellae fluctus, typhonesque cessarent, sorte exquirere tempestatum causas perrexerunt, non ignorantes, quantum videre est, peccatores sua manere supplicia. Quo loco notandum, quod quamvis sortes jacere divinatorias ad arcana & occulta detegenda speciali jussu, vel inspiratione Dei, culpa vacet; ut innoxie interdum Sanctos viros ex Sacris literis fecisse novimus; alias tamen est prorsus illicitum, & jure tam humano, quam naturali prohibitum, tum propter commercium cum Demone in sortibus includi solitum, tum quod injustum plane sit vitam, resque hominis pretiosissimas tam dubiis & incertis eventibus committere. Quamobrem superstitionas & nefarias nautarum sortes asserimus; nec huic sententiae obest, quod Deus hic illas approbasse videatur, non enim probavit; sed Deus, qui e malis bona elicere solet, qui *temperat sortes in sinum missas*, sic sortes temperavit, ut *Jonas reus deprehensus sit*. Sic Deum sortibus & divinationibus

bus subinde intervenisse constat ex omine Philistaeorum 1. Reg. 6. 9. & ex Pythonissa Saulis 28. 15. ejusdem libri. Recte S. Hier. Nec statim debemus sub hoc exemplo fortibus credere. Sicut enim in condemnationem Baalam Asina loquitur, & Pharaos, & Nabuchodonosor in judicium sui, somniis futura cognoscunt, & tamen non intelligunt revelantem; Caiphas quoque prophetat ignorans: ita & hic fugitivus sorte apprehenditur, non viribus sortium, & maxime sortibus Ethnicorum, sed voluntate ejus, qui sortes regebat incertas. Superstitiosa igitur, sed gentibus, praesertim Orientalibus, usitata consuetudine sortiuntur, ut ex multis auctoribus constat; quod etiam novissime S. Fran. Xaverius in navibus, quae eum in Japoniam vehabant hoc idem saepius a nautis factum esse testatur, apud Drusum hoc loco.

V. 13. ויחזרו האנשים להשיב אל היבשה ולא וכלו
Et remigabant viri ad reducendum ad aridam, & non valebant.

תר proprie est fodere, sed eleganti metaphora, etiam latinis poetis usurpata idem valet, quod remigare. Sic Ovid. 1. de ponto. Nos fragili ligno vastum sulcavimus aequor. In Syriaca item Marci 6. 48. versione ררין habetur, i. remigantes, eadem figura: Nam ררה arare est. Est etiam fodere magno conatu aliquid agere, cui sensui etiam Graeca suffragatur, quae habet παραβιβαστο, ut sensus sit magno conatu moliebantur navim reducere aridam versus. Etsi enim scirent tempestatem exortam projectione prophetae sedari posse, priusquam tamen ipsum praecipitem darent alia, experiri maluerunt. Cum omnia in cassum tentavissent, tandem quod in his malis unicum, & extremum erat remedium, adhibent, ipsumque prophetam in mare praecipitant. Praeclare hunc locum Josephus illustrat: Ο' δ' ε' το' μεν πρ'ωτον η'κ' ε' πολ' μακρο' η'ρ'οντο, και' α'σ'βηματα ει'ναι ε'χ'οντες α'ν'θρωπων, και' περιεκυλ'οντα αυτοις το' ζυγ'ον εις ταυτην η'ντος α'π'ωλην ε'κ'ρι'λαι.

C A P U T II.

וַיֵּן יְהוָה דָּג גָּדוֹל לִכְלֹעַ אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה
בְּמִעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת

Et præparavit Dominus piscem grandem ad deglutiendum Jo-
nam: & erat Jonas in visceribus piscis tribus diebus,
& tribus noctibus.

HEbraei hic putant piscem hunc grandem jam inde ab initio Mundi a Deo fuisse creatum, ut Jonam exciperet, ob id verbum Scripturæ: *præparavit &c.*; sed hoc non necesse; nam eorum verborum hæc est sententia: Deum piscem illum juxta navem venire fecisse, ut præcipitem Jonam in suos reciperet sinus. Verum hoc loco varias excitatas nunc & olim adversus ea, quæ hic narrantur, novimus incredulorum hominum querimonias. Paganos enim refert S. Aug. Epist. 102., *Jonæ moram in ventre piscis multo cachinno excepiſſe*: quos hujus ætatis fidei hostes imitantur libentissime.

Sed contra hujus generis adversarios duo sunt hoc loco recolenda, quæ clarissimis & firmissimis innixa sunt fundamentis. Primum est Supremi Numinis existentia, quod cœu infinita præditum potestate, præter ordinem rebus inditum, supraque consuetas naturæ leges, sua omnipotenti vi, operari possit; Absurdum enim admodum esset eum, qui naturam condiderit, eamque servet, atque e nihilo omnia produxerit, ipsis quas posuit naturæ legibus ita coerceri, ut illas aliquando transgredi & transilire non possit. Alterum est Religionis Christianæ libros, universaque iisdem comprehensi Deum certissimum auctorem agnoscere: nam hujusmodi id in suo genere fortissimis argumentis suadet, ut nullum aliud in humana historia factum, aut dictum communiter receptum, ac creditum possit reperiri, quod pari certitudinis & veritatis charactere instructum, & ornatum esse possit; quod alibi a nostris ostenditur, & nos in præfatione tetigimus: Itaque cum Christiani, divinæ revelationis factum, certissimis; & perspicuis characteribus demonstrent; illud necessario conse-

◆ XVI ◆

sequitur, ut hujusmodi adversariorum genus, aut Deum negent Omnipotenti vi prædicitum, quod est crassissimæ impietatis genus; aut eundem non esse Christianæ Religionis, librorumque in ea susceptorum auctorem; Quorum utrumque magnis licet conatibus aggressi, probare nullo modo poterunt: potuisse enim, Ininitæ Potestatis notio demonstrat: fecisse, res ipsæ clamant.

Igitur in primis rejicienda est impii Spinosæ audax imperitaque assertio, Deum inquietis miracula patrare non posse. Quid enim clarius, aut rationi magis consentaneum, aut Supremi, & infiniti Numinis naturæ magis proprium, quam ipsum supra communem, & consuetum naturæ cursum, miracula patrando, operari posse? nam quod subdit Deum immutabilem esse, ac proinde non posse naturæ leges immutare, id levius est, quam ut ulla confutatione egeat. Nec enim Deus est ita immutabilis, ut liber, & omnipotens esse desierit; aut non præscierit ea, quæ in tempore per miracula facturus erat. Sed nec in facto Jonæ aliquid ceu absurdum, aut impossibile reprehendi potest. Hoc enim in eo prodigio quaeritur, an valuerit homo divina ope fultus, intimo piscis calori, & vi humorum concoquentium alimenta, restituisse, respirandi interim facultate sive non prohibita, sive prohibita quidem, sed absque viri detrimento. Valuisse Deum ea qua pollet virtute, acidorum humorum vim ita retundere, ac hebetare, nulla controversia esse potest. Nihil enim hic supra vires naturæ auctoris, a qua omnis corporum actio pendet, cujus jussu suspensa omnia manent, mutantur, sive in totum, sive in partem, pro ejus arbitrio, qui omnia movet, & impressos olim motus pro libito dirigit. Ad respirationem quod attinet, fatemur esse quidem supra leges consuetas naturæ, ut libera illius facultas homini in ventre ceti clauso permittatur; quod tamen naturæ vires superat, Deo facile fuisse non dubitamus. Potuit enim Summus ille rerum arbiter, ita sanguinem Jonæ quietum retinere, ut nulla frequenti respiratione opus haberet, ut quotidianis experimentis in animalibus quibusdam subtus aquam diuturno tempore latitantibus apparet. Ex his aliisque

quæ

quæ viri Docti & eruditi afferunt, liquet, nihil hic quod vires naturæ auctoris superet, aut contradictionem involvat, reperiri.

Hæc quidem adversus recentiores Fidei hostes dicta sunt. At Paganos quidem suæ ætatis acute confundebat *S. Augst.* ea ratione, quod ipsi Pagani ad mirabiliora multa de suis Diis narrent; & peculialiter de Hercule affirmant, eum in Ceti ventrem irrupisse, ibique triduo mansisse (1). Etiam si igitur alix rationes non essent, hac sola Ethnici refellerentur. Unde *Augst.* ineptam, & falsam infidelium crismam exponit, qua quidquid de eorum Diis prodigiosum narratur, libentibus animis, cæcisque oculis suscipiunt: si quod autem mirum in sacris Scripturis traditum Christiani prædicant, statim armantur, & accuratissimi, & emunctæ naris maxime videri volunt. Quod quidem argumenti genus maxime contra Paganos facit: At nullo modo contra cultores Catholicæ religionis, ut perperam contendit *Baylus*, vim ullam habet. Catholici enim jure miracula quæ de Sanctis narrantur suscipiunt; propterea quod veram religionem se tenere ex indubiis principiis, & veræ Religionis characteribus demonstrant; quare quemadmodum de sua fide, & religione certi sunt; ita certo scientes hæreticos nimium a vera religione, & fide aberrare, si quæ miracula ipsi de suis narrent, omnia in dubium revocant, atque ad varia critices capita recurrentes, eorum miraculorum falsitatem, vanitatemque demonstrant. Gentiles autem adversus Christianos immerito se gerebant, quippe qui criticam nullam in suis miraculis suscipiendis habebant. At Christiani, quæ de suis Sanctis narrantur miracula, ad criticam severissimam exigunt, ut videre est apud *Lambert. de can. Sanct.* & alios. Quid quod purum putumque commentum Bayli est, hæreticos proferre miracula nam & Calvinus in præfatione suarum institutionum ad Franciscum I. Gallie Regem aperte fatetur non modo carere miraculis; sed etiam illa ut non necessaria respondere, quod

C

(1) Vid. *Lycophron initio Cassandrae, & Tatzes ad eum locum.*

quod passim ab aliis ejusdem gregis asseritur.

Videndum modo quisnam, cujusve generis fuerit piscis ille immanis, qui Jonam deglutivit. Et quidem hebraicus textus דג גד, idest piscem magnum, habet. Hinc Sacri Doctores, & Interpretes, praesertim recentiores, in eo grandi pisce statuendo, licitum sibi in varias abiisse opiniones esse credidere. *Samuel Bochartus*, *Scaliger*, *Aldrovandus*, aliique putarunt esse *Carchariam*, seu piscem Canem vulgo dictum. Nos cum aliis bene multis, *Cetum* proprie dictum, seu *Balænam* esse arbitramur. Id quod nos maxime movet ad hanc de *Balæna* eligendam opinionem est auctoritas cum *LXX* hoc loco, tam auctoritas Christi Domini *Matth.* 12. ; utroque enim loco *Cetus* habetur. Et quamvis ea vox communiter pro quibuscumque Cetaceis piscibus sumi possit ; conformius tamen Sacrae Scripturae verbis esse dicimus illis in locis cetum pro *Balæna* sumi : Nam, & illud commune nomen, ceu sibi proprium *Balæna* vindicasse videtur ; & certe *Danielis* 3. 29. proprie pro *Balæna* usurpatur. Quid quod *Homerus* *Odyss.* μῆζον ἰλυσί ait enim *Δελφίνας τε καὶ ἄποτα μῆζον ἰλυσί*

Καὶ τὸ ἄ μῆζον ῥόσκη ἀγκυρῶν Ἀμφιτρίτι.

Delphinosque canesque, & sicubi majorem capere posset Cetum, quæ infinita alit gemebunda Amphitrite.

Hinc quamvis sex cetorum species connumerentur ab Ichthyologis, nempe *Balæna* ; *Pristis*, vel *Orca*, *Physeter*, *Delphinus*, *Phocæna*, & *Phoca*, ut est apud *Franz.* Hist. Ani. tract. 3., tutius tamen esse putamus pro *Balæna* stare, utpote quæ alios Cetos magnitudine superat : nam & hujus aliquando in littus ejectæ, exelis carnibus, ossa quasi quædam naves optime lignis compactæ, visa sunt ; quin etiam amplissimæ domus vicem teneat fenestris superne confectis, hinc, atq. hinc cubiculis dispositis, ut ait *Scheuz.* phys. sacr. tom. 4. Quod non modo *Olaus M.* de piscibus monstr. verum etiam *Strabo* l. 15., & *Plinius* l. 9. narrant. Quod optime congruit τῷ דג גד S. Scripturae. Id vero quod de angusto *Balænarum* rictu prædicant, tanti non est ut nos a suscepta semel persuasione dimoveat ; nam nec *Balænae*

nae tam arctum est guttur , ut per illud integrum hominis corpus transmitti nequeat ; quin & pro tanta Belluae mole , praecipue grandioris , aequum est ampliorem ejusdem gulae hiatus existimare . Et certe non modo *S. Aug.* de Balena quadam , cujus sceleton Carthagine sua aetate visebatur , magna captus admiratione id asseruit , verum etiam *Joannes Cabrius Academicus Florentinus* de Balena alia anno 1624. ad Italiae litus ejecta perhibet , adeo vasto gutturis hiatus instructam vidisse , ut etiam equo assidentem virum transmittere facile potuisset . Haec porro , & aliorum accuratissimorum virorum testimonia pluris facimus , quam illorum , qui dicunt aegre humanum brachium per Balenae guttur posse transire , praesertim cum hi in defunctae bestiae corpore id observarint : constet autem mortui animalis esophagum angustorem esse , quam viventis . Sed fac ita esse , ut illi contendunt , arctissimum natura esse gutturis meatum : nonne divinitus ampliorem fieri , magisque distendi posse facile coacedent ? At nos prodigio adscribimus , non solum innoxiam sacri vatis in ventre ceti triduanam moram , sed etiam quod eo vivus illaesusque pervenit : alioquum si in prioris tantum casu miraculum agnoscunt , non item in altero , si naturae factum esset , & quod e navi projectus in imum proprio pondere non descenderit , & quod ibi cetus ad eum excipiendum praesto fuerit . Adde eosdem Auctores , ut angusti meatus incommodum vitent , in alterum , quod nescio an majus sit , dum carchariam amplectitur , psolabi . Nam ut refert Scheuzerus *Phys. Sac. Tom. iv.* , sextuplex est ordo dentium serratim positorum , ac instar clavatae machine circumcirca acuminatorum , quos *Suidas* vocat *σπυγδαία* & *ὀφθαλμοειδή* : quare liberum homini transitum sine laesione & dilanatione ejus non permetteret . Stet illud ergo , Balenam fuisse piscem illum immanem , qui *Jonam* exceperit ; praesertim si ea versio , quam pluribus placuisse video versiculi 6. hujus capitis admittatur : *Alga alligata est capiti meo* : *Lamia* enim , seu *Carcharias* carne lubentius quam *alga* vescitur ; at contra *Balena* . Miror autem *Haseum* , *Petalosium* , & *Heumannum* in eam ivisse sententiam , ut putarent ,

Jonam triduo non in ventre, sed in ore tantum Ceti hā-
sisse; cum perspicue Scriptura ventrem exprimat.

C A P U T III.

רַנִּינָה הִיְתֵרָ עִיר נְדוּלָה לֵאלֹהִים מִהַרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים כ. 3.
Et Ninive erat Civitas magna Deo, itinere trium dierum.

NOn abs re dicitur Ninive propter sui amplitudinem Ci-
vitas *magna Dei*. Res enim apud hebræos aliqua ma-
gnitudine in suo genere excellentes, *res Dei* dicuntur.
Idque obtinet etiam apud Græcos, & Latinos: sic *Hom.*
Odys. 3. Urbem totius Peloponnesi clarissimam *Λακεδαιμόνα* *Δίω*
appellat: frequenter etiam mare *divinum*, & Charybdim di-
vinam affirmat propter vastitatem & magnitudinem. *Eusta-*
thius quoque testatur ad *Iliad.* 1. ob eam rationem ab eo-
dem Poeta dici *Δίω* *Ἀχαιῶνα*. Et reipsa Ninive Urbs am-
plissima erat, subditur enim: itinere trium dierum fuisse. Ma-
gna profecto urbs si in ambitu tantum spatii continebat;
major si in longitudine; quidam tamen censent hoc intelli-
gendum esse de vicis, ac plateis urbis, quod eas omnes
peragraré nemo potuerit, nisi trium dierum spatio: iter au-
tem unius diei, ut *Ezechielus* hebræorum Poeta canit, con-
tinet *X*. Parasangas: quælibet autem Parafanga quatuor mil-
liaria. Quare qui per vicos ejus iret, vel eam in circuitu
perambulasset, *cxx.* milliaria conficiebat. Huic autem urbis
magnitudini etiam profani scriptores testimonium, & cal-
culum addunt. *Diodorus* enim l. 3. de hac urbe sic loquitur:
muri ambitus complectitur stadia CCCCLXXX.... nulla urbs
postmodum tanto ambitu, tantave moenium magnificentia con-
structa est. Altitudo murorum pedum est C; latitudo, quam
tres currus simul perambularent: turres MD., quarum altitudo
pedum est CC. *Strabo* etiam de eadem urbe testatur: *multo*
majorem fuisse Babylonem. *Babylon* autem, eodem teste, in
circuitu stadia *CCCCLXXXV.* complectebatur. Stadium autem
octava pars est milliarii. *Arist.* etiam 3. *Polit.* c. 2. refert
Babylonem adeo magnam fuisse, ut capta urbe ferant non
sen-

Jeſſiſſe tertio die civium partem. Si igitur Ninive multo major erat Babylone, apparet eam immenſa civium multitudine abundaſſe. Et revera ſi ex infantium numero, qui centum viginti millia capite ſeq. v. 11. recenſentur, ratio iniretur, ſexcentorum & amplius millium hominum numerus habebitur: infantes enim quinta pars civitatum ab huiusmodi rerum peritis eſſe ponuntur.

7.4

עַר אַרְבַּעִים יוֹם וְיָנִיחָה נִינְוֶה

Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.

Omnes Græci codices LXX Interpretum hic habent *tres dies*. Hebræus autem; immo & Græci interpretes *Aquila*, *Symmachus*, & *Theodotion* habent quadraginta; quare *S. Hier.* ſatis mirari ſe ſcribit, cur *tres* a LXX translatus ſit, cum in hebræo inter 3. & 40., nec litterarum, nec ſyllabarum, nec accentuum, nec verbi ſit ulla communitas. Theodoretus autem exiſtimat LXX in prima verſione *τριάκοντα* quadraginta poſuiſſe; ſed qui primo tranſcripſerunt, in hoc erraſſe, deinde in omnia exemplaria errorem illum promanaſſe. *Grotius* autem ſuſpicatur ex notis numerorum veteribus, & ſæpe inter ſe non multum diſtantibus, quæ nunc exoleverunt, hoc mendum irrepiſſe; ejuſque rei ſibi viſus eſt alibi deprehendiſſe veſtigia

Urbi autem everſionem minatur nulla conditione adjecta, cum tamen minæ quæ a Deo proponuntur, conditionem ſemper præſeferant juxta regulam; quam nobis dat idem Deus *Hierem.* 18. 8., & certe ex ſenſu Ninivitarum, & eventu apparet hanc prophetiam conditionalem fuiſſe: quamvis autem implicita eſſet conditio, tamen niſi a Deo juſſus Propheta eam adicere non debuit. Ita eſſe cenſemus: nam ſi appoſita eſſet conditio, quid cauſæ fuit prophete fugere, ne falſus vates haberetur? Par comminatio habetur Gen. 20. 3. *En morieris propter mulierem quam accepisti: habet enim virum.* Sunt verba Dei ad Abimelechum Regem Gerare, quæ ſimiliter incluſam habent conditionem, *Morieris, niſi mulierem, quam*

quam rapuisti, viro suo restitueris. Unde August. in Gen. quæst. 43. l. 1. Etiam hoc notandum est, quomodo dicat Deus tanquam prædicens sine dubio futurum, quod admonendo dicit, ut à peccato abstinendo caveatur. Idem habet Athanasius in tract. de passionibus, & Cruce Domini.

v. 6.

וַיָּנֶעַ הַדְּבַר אֶל מֶלֶךְ נִינְוָה וַיָּקָם מִכִּשְׁאוֹ

Et pervenit verbum ad Regem Ninive, surrexitque de folio suo.

Quisnam Rex imperabat eo tempore, quo Jonas Ninivem pervenit, ægre admodum statui poterit: præsertim cum Sacra Scriptura postquam Gen. 10. primum conditorem *Ninives* memoravit, ea longissima temporum intercapedine, quæ a post diluvianis temporibus usque ad extrema tempora Regum Israel interfluxit, altissimo quo ad Reges Assyrios silentio utatur, ob eam arbitror rationem, quia Assyriorum Reges luxu, & molliæ diffuentes cum scortorum gregibus domi sese abdi-ri continentes, nihil egregium, aut illustre moliri poterant; quorum Regum, ut historia profana testatur, postremus fuit *Sardanapalus*. Primum itaq; 4. Reg. c. 15. *Phulis* Assyriorum Regis injicitur mentio; deinde ibidem, & in aliis scripturæ libris *Salmanasar*, *Sennacherib*, & *Assaradon*. Auctores igitur plerique, aut *Sardanapalum* cum Regem fuisse pronunciant, aut *Phulem*. Ego autem vero similis puto hunc alterum tunc regnasse; huiusque sententiæ cum alios, tum *Sigonium* in *hist. Sulp.* assertorem habeo. Æquum enim est *Ninives* excidium existimare longius aliquanto post *Jonæ* prædicationem accidisse: Deus enim cum ejus Cives resipissent, minas suas de urbe delenda revocarat, sive potius distulerat. *Sardanapali* autem tempore, ut verissime *Petavius* arbitratur, *Ninive* solo æquata per *Arbacem*, & funditus excisa fuit. Non ergo *Sardanapali*, sed *Phulis* potius (qui redivivi tunc Assyriorum Imperij habenas moderabatur) temporibus *Jonas* *Niniven* pervenit.

C A P U T IV.

י.ג.

וימן יהוה אלהים קיקיון
ויעל מעל ליונה להיור
צל על ראשו:

Et praeparavit Dominus Deus Kikajon, & ascendit super Jonam, ut esset umbra super caput ejus.

Cujus sit potestatis hebr. קיקיון S. Hieron. in comm. satis distincte exponit his verbis: Pro cucurbita sive hederā in hebraeo legimus קיקיון quae etiam lingua Syra, & Punicā E. keroa dicitur. Est autem genus virgulti, vel arbusculae, lata habens folia in modum Pampini, & umbram densissimam, suo trunco se sustinens, quae in Palestina creberrime nascitur, & maxime in arenosis locis, mirumque in modum si sementem in terram jeceris, cito confota consurgit in arborem, & intra paucos dies quam herbam videras, arbusculam suspicis. Unde & nos eodem tempore quo interpretabamur Prophetas, volumus idipsam hebraeae linguae nomen exprimere, quia sermo latinus hanc speciem arboris non habebat, sed timuimus Grammaticos ne invenirent licentiam commentandi, & vel bestias Indiae, vel Boeotiae, aut istiusmodi quaedam portenta consingerent, secutique sumus veteres translators, qui & ipsi hederam interpretati sunt, quae Graece appellatur κισσός. Aliud enim quod dicerent, non habebant. Ex quibus verbis apparet, S. Doctorem non idcirco hederam transtulisse, quod eam omnino similem putaret virgulto per hebraeam vocem designato, sed ut analogum quoddam & quadantenus simile fruticis genus latinis auribus afferret. Quocirca cum Ecclesia Catholica hederæ vocem ex S. Hieron. mente hausserit, & eodem sensu, quo S. ille Doctor, in vulgata versione retinuerit; non est cur Protestantes nodum in scirpo quaerentes, calumniandi Ecclesiam Romanam ansam arripiant, S. Hieronymum cum Sacrosancta Tridentina Synodo committentes.

Verum quia S. Hieron. ait, hebraeam illam voce Puni-
ce,

ce, & Syriace *Elkeora* dici affirmat, aditum aperuit, lucemque praebeuit laboriosis, & eruditis viris investigandi, atque inveniendi quanam proprie sit illa virgulti species apud Orientales, & maxime Arabas, quorum nobis plura monumenta supersunt: summo enim consensu Medicorum Arabum interpretes tradiderunt *Elkeora* idem esse ac *Ricinus* Romanorum; quorum verba penes *Bochartum* (1) aliosque videre est. Quae conjectura verosimilior redditur si in hebr. קיקין π cum CL. *Grotio* addititium esse ponamus. Et revera addititium esse confirmat R. *Lakis* in Talmude, ubi interdicitur hebaeis ungi בשמן קיק π , i. oleo kik, pro קיקין π . Qui rei etiam fidem facit ipsius hebraeae linguae proprietates, in qua ad formationem nominum illa terminatio ין ad radicem saepenumero adjicitur. Hoc vero nomen קיק π *Ricino* significando inservire vel ex eo verosimillimum fit, quod eadem vox a profanis quoque auctoribus ad *ricinum* notandum adhibetur. *Dioscorides* l. 4. c. 188. eum π vocavit. Item *Plinius* l. 15. c. 7. proximum, inquit, oleum est quod fit e cici arbore in Aegypto copiosa; alii Crotonem, alii Trixin, alii *Sesamum silvestre* appellant. Nostri eam *Ricinum* vocant, a similitudine seminis. Eodem nomine, & hebraeis vicini Aegyptii *Ricinum* vocaverunt, quod ex *Herodoto* in *Euterpe* clare colligitur. Denique si ea quae circa קיקין π descriptionem S. Hieron. hic affert cum his conferantur, quae *Dioscorides* de π , *Herodotus* de π perhibent idem omnino virgultum ostendi; & designari liquebit: utrique n. frutici tum proceritas, tum foliorum magnitudo, nascendique celeritas a praefatis auctoribus tribuitur. Hac sunt, quae nos movent, ut si קיקין π arbustum maxime affine in nostris terris quaeri debeat, *Ricinum* potissimum amplectamur.

ו. 11. ואני לא אחוס נינות העיר הגדולה אשר
Et ego non parcam super Ninive Civitate magna in qua Ec.

Nunc quidem Deus Ninivi paenitenti misericordia motus

(1) In epist. ad Steph. Morinum.